

Andrzej Szyszko-Bohusz

Kształcenie kadr kultury fizycznej a pedagogika holistyczna

Idō - Ruch dla Kultury : rocznik naukowy : [filozofia, nauka, tradycje wschodu, kultura, zdrowie, edukacja] 4, 155-164

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Artykuł profesora A. Szyszko-Bohusza łączy się istotnie z problematyką sztuk i sportów walki w ich wymiarach etycznym i edukacyjnym. Za zgodą Autora wykonujemy przedruk obszernych fragmentów artykułu z krakowskich „Studiów Humanistycznych”¹.

Prof. Szyszko-Bohusz podczas wystąpienia referatowego na konferencji w Rzeszowie, maj 2003. Fot. W. Bajorek

Prof. Szyszko-Bohusz odbiera certyfikat na 2 dan zendo karate (Rzeszów, październik 2002). Fot. R. Grela

ANDRZEJ SZYSZKO-BOHUSZ
AWF Kraków (Poland)

Kształcenie kadr kultury fizycznej a pedagogika holistyczna

Słowa kluczowe: pedagogika, Pedagogika Holistyczna, kultura fizyczna

Wprowadzenie

Zanim przystąpimy do przedstawienia relacji współczesnej koncepcji kształcenia kadr kultury fizycznej i Pedagogiki Holistycznej, nowego kierunku pedagogicznego wykreowanego przez autora z początkiem lat 90. ubiegłego stulecia², poświęćmy nieco uwagi szczególnej sytuacji, w jakiej znalazła się epoka cywilizacji naukowo-technicznej. Obok bezdyskusyjnych osiągnięć w dziedzinie rozwoju nauki, techniki, komunikacji, udogodnień cywilizacyjnych epoka ta niesie zjawiska destrukcyjne, antyhumanistyczne, głęboko szkodliwe. We wszystkich podstawowych sferach ludzkiej działalności, życia współczesnego człowieka, obserwujemy głęboki kryzys etyczny, kryzys wartości moralnych, wypracowanych przez ludzkość w okresie jej dziejów. Ów podstawowy kryzys etyczny i rodzący kryzysy pochodne – ekologiczny oraz bez precedensu w historii kryzys pedagogiczny – zaburza harmonijne współistnienie narodów świata. Oto niektóre dane statystyczne, potwierdzające wysuwaną przez wielu współczesnych uczonych i humanistów tezę o „szaleństwie świata” zmierzającego do samounicestwienia, autodestrukcji, totalnej katastrofy:

- W każdym dniu ludzkość wydaje na zbrojenia około dwóch miliardów dolarów – broń masowej zagłady jest bezustannie doskonalona.

¹ A. Szyszko-Bohusz (2002), *Kształcenie kadr kultury fizycznej a pedagogika holistyczna*, „Studia Humanistyczne”, AWF Kraków, nr 2, s. 5–20. Skróty pochodzą od redakcji.

² A. Szyszko-Bohusz (1987), *Pedagogika Holistyczna czyli przewyżczenie kryzysu wychowania*, „Nowa Szkoła”, nr 8 oraz tegoż autora *Pedagogika Holistyczna*, PAN, Ossolineum, Wrocław 1989.

- Wyprodukowano około jednego miliona bomb atomowych. Głowica atomowa o sile jednej megatony 50-krotnie przewyższa moc niszczącą bomb termojądrowych, zrzuconych na Hiroszimę i Nagasaki.
- Wybuch wojny atomowej oznaczałby praktycznie wyrok śmierci na każdego mieszkańca globu. Ilość nagromadzonej broni wystarczy, aby zgładzić 6-krotnie każdego człowieka.
- Wojny oraz lokalne konflikty zbrojne w różnych częściach świata – Iranie, Iraku, Somalii, Rwandzie, Czeczenii, byłej Jugosławii, Palestynie etc. pociągają za sobą setki tysięcy ofiar i wraz z towarzyszącymi im zjawiskami terroryzmu oraz tortur stanowią odrażający obraz prymitywizmu, okrucieństwa, bestialstwa i współczesnego barbarzyństwa nie liczącego się z żadnymi prawami człowieka.
- Odrzucenie ideałów humanitarnych dla doraźnego zysku na skutek rabunkowej eksploatacji naturalnych zasobów Ziemi, bezwzględne trzebieenie lasów tropikalnych, spowodowanie „efektu cieplarnianego” i naruszenie ekosystemu planety prowadzi do groźnych następstw. Poważne zanieczyszczenie środowiska naturalnego – powietrza, wody, gleby – świadczy o zdumiewającej krótkowzroczności polityków decydentów oraz braku perspektywicznej, holistycznej wizji przyszłości globu.
- Istotne niebezpieczeństwo totalnego unicestwienia rodzaju ludzkiego powiększa również gwałtowna eskalacja tzw. chorób cywilizacji technicznej – chorób układu krążenia, nowotworów, chorób psychicznych oraz szerzącej się gwałtownie i nadal nieuleczalnej epidemii AIDS.
- Groźne niebezpieczeństwo wiąże się z inżynierią genetyczną, klonowaniem roślin, zwierząt oraz tendencją do klonowania ludzi. Analogicznie do godnych największego potępienia eksperymentów z bronią bakteriologiczną oraz bronią chemiczną – działania te mogą obrócić się przeciw człowiekowi i okazać się działaniem samobójczym.
- Autodestrukcja współczesnej cywilizacji naukowo-technicznej stała się bardziej prawdopodobna na skutek istnienia trzech głównych antynomii, a więc nierównomierności w podziale dóbr materialnych, korzystania z dobrodziejstw nauki, oświaty i kultury oraz drastycznej sprzeczności między głoszonymi szczytnymi ideami i hasłami humanitarnymi a konkretną rzeczywistością społeczno-ekonomiczną i polityczną³.

Żyjemy w epoce istnienia państw i narodów o wysokim standardzie życiowym, wpływających w wartości kultury i dobra materialne, oraz społeczności na granicy totalnej nędzy, pozbawionych elementarnych potrzeb, tysiące ludzi przymierających głodem, nie posiadających dachu nad głową. Obok dzieci obdarzanych przez rodziców luksusowymi jachtami – żyją ich rówieśnicy, zarabiający z trudem na kawałek chleba, dzieci wyzyskiwane i poniżane.

W erze ujarznienia energii nuklearnej, podróży międzyplanetarnych, laserów, komputerów, Internetu, niebywałego komfortu i luksusu niektórych warstw społeczeństwa, rozkwitu nauk – ponad połowa ludzkości znajduje się na poziomie analfabetyzmu lub półanalfabetyzmu

Trzonem programów politycznych, reform społecznych, koncepcji filozoficznych, jak również sercem uniwersalistycznych religii świata – chrześcijaństwa, islamu, hinduizmu, buddyzmu – jest szeroko pojęta idea humanitaryzmu, szlachetne symbole prawdy, miłości, dobra, piękna, godności człowieka, którego szczęście należy do wysokich wartości, zaś życie, od momentu poczęcia, wymaga pielęgnacji i ochrony. Niestety poziom społeczno-moralny ludzkości nie dorósł do tych szczytnych ideałów. (...)

Przedstawiona w zarysie kryzysowa sytuacja współczesnej cywilizacji naukowo-technicznej skłania do refleksji, czy istnieje możliwość zapobieżenia katastrofie, konkretna droga

³ A. Szyszko-Bohusz (1997), *Wartości i symbole w przestrzeni edukacyjnej w świetle Pedagogiki Holistycznej* [w:] W. Pasterniak i J. Kaliszczak [red.], *Wartości i symbole w przestrzeni edukacyjnej*, Wojewódzki Ośrodek Metodyczny, Gorzów Wlkp.

ratunku? Odpowiedź może być tylko jedna – należy dążyć do uzdrowienia sfery społeczno-moralnej społeczeństwa, pobudzić poczucie odpowiedzialności za przyszłe losy świata, wskazać metodę wyjścia z impasu. Kluczem do tej głębokiej przemiany jest kreacja nowoczesnej pedagogiki, pedagogiki humanistycznej i holistycznej, zdolnej przezwyciężyć groźbę samozagłady, będącej w stanie sprostać wyzwaniom przyszłości⁴.

Funkcja Pedagogiki Holistycznej w kształceniu kadr kultury fizycznej w Polsce III tysiąclecia

Pedagogika Holistyczna jest nowym kierunkiem pedagogicznym wykreowanym przez autora niniejszego opracowania z początkiem lat 90. ubiegłego stulecia oraz stale doskonalonym i rozwijanym do dnia dzisiejszego⁵. Pedagogika Holistyczna stanowi próbę przezwyciężenia najgłębszego w historii kryzysu pedagogiki współczesnej, przedstawionego w latach 80. XX wieku w sposób szczególnie dosadny w dwóch kolejnych raportach ekspertów UNESCO – raporcie Faure'a (1973) i Raporcie Rzymskim (1976). Sentencja „Learning to be” („Uczyć się, aby przetrwać”) stanowiła motto pierwszego z nich, a drugi z raportów posłużył się sentencją jeszcze mocniejszą „Learn or die” („Ucz się, jeśli nie chcesz zginąć”). Obydwa raporty wskazywały na rozwój oświaty i kultury jako na niezbędną konieczność wyjścia z kryzysu i uniknięcia groźby totalnej zagłady ludzkości. Istotą Raportu Rzymskiego było tzw. nauczanie innowacyjne, o charakterze głęboko humanistycznym, prowadzące do wszechstronnego, harmonijnego rozwoju osobowości młodego pokolenia, a więc uwzględniające zarówno rozwój fizyczny i zdrowie, jak również sferę emocjonalną, intelektualną, wolicjonalną, zwłaszcza sferę społeczno-moralną, sferę wartościowania. Raport Rzymski głosił idee prawdy, wolności, tolerancji, twórczej inwencji, rozbudzania wśród młodzieży wrażliwości na piękno oraz wszelkich przejawów krywdy zadawanej jednostce czy społeczeństwu. Pomimo upływu ponad dwudziestu lat od wzmiankowanych raportów – ich założenia nie tylko nie straciły na aktualności, ale jeszcze bardziej przybrały na sile na skutek wzmagającego się kryzysu wychowania oraz ogromnego nasilenia przemocy i terroryzmu, którego apogeum stanowił atak terrorystyczny na Stany Zjednoczone Ameryki Północnej.

Pedagogika Holistyczna stanowi poszerzoną i zmodyfikowaną kontynuację założeń Raportu Rzymskiego, utożsamiając się ideowo z etosami humanistycznej etyki oraz pedagogiki teomicznej⁶. W przeciwieństwie do wąskiego pojmowania pedagogiki, sprwadzającego ją do narzędzia służącego realizacji absurdalnie przeładowanych programów nauczania, z d r a s t y c z n y m naruszeniem higieny ogólnej, psychologii rozwojowej oraz higieny psychicznej, w odróżnieniu od przesyconego nudą werbalizmu procesu dydaktyczno-wychowawczego oraz znieawidzonych przez młodzież sloganów – Pedagogika Holistyczna oferuje młodzieży zdobywanie wiedzy w atmosferze radosnej emocjonalnej przygody oraz twórczego zaangażowania⁷. Omawiany nurt pedagogiki dąży do pełnego, „całościowego” rozwoju i odnowy osobowości, uwzględniając całokształt uwarunkowań zarówno zewnętrznych, jak i wewnętrznych, czynników genetycznych, środowiskowych, instytucjonalnych, własnej aktywności wychowanków. Podstawowym założeniem Pedagogiki Holistycznej jest rozpatrywanie wszelkich zabiegów wychowawczych w ścisłym powiązaniu z całokształtem przemian humanistycznych, rzeczywistości społeczno-ekonomicznej, politycznej i kulturowej nie tylko ziemi ojczystej, ale kontynentu europejskiego oraz całego globu. Podobnie jak większość postępowych nurtów pedagogicznych, pedago-

⁴ A. Szyszko-Bohusz (2001), *Nieśmiertelność genetyczna w świetle Pedagogiki Holistycznej* [w:] *Sprawozdanie z posiedzeń Komisji Naukowych PAN, Oddział Kraków*, Kraków, t. XLIV/1.

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem.

⁷ A. Szyszko-Bohusz (1986), *Relaksacja w wychowaniu fizycznym i sporcie*, „Wychowanie Fizyczne i Sport”, nr 2.

gika ta, ostrze krytyki kieruje przeciwko tzw. pedagogice tradycyjnej, wywodzącej się od J. F. Herbarta (1776–1841), zwłaszcza zaś jej nurtowi psychologicznemu, postulującemu mechaniczne zapamiętywanie materiału z pominięciem własnej, krytycznej refleksji. Niezwykle szkodliwy wpływ tej tendencji trwa do czasów współczesnych na wszystkich szczeblach kształcenia, nie pomijając, niestety nawet szkół wyższych. Jak wspomniano wyżej, Pedagogika Holistyczna szczególnie uwypukla konieczność kreacji atmosfery psychicznej w instytucjach kształcących młodzież, opartej na partnerstwie, twórczej współpracy nauczycieli oraz uczniów. Otwartość, wzajemne zaufanie i życzliwość – winny zastąpić skostnienie, rutynę i formalizm – rozpanoszone w szkołach.

Idea holistycznego, całościowego traktowania procesu wychowania i kształcenia młodzieży wiąże się również ściśle z kształceniem kadr kultury fizycznej w instytucjach specjalistycznych, do których w Polsce zaliczają się przede wszystkim akademie wychowania fizycznego. W rozmaitych, nie tylko polskich kręgach kulturowych silnie zakorzeniona jest tendencja do odrębnego traktowania ciała i sfery psychicznej człowieka, „somy” i „psyche”. Wytwarza to sztuczną, sprzeczną ze współczesną tendencją unifikacji poszczególnych dyscyplin naukowych, izolację między psychologią, medycyną i edukacją. Pedagogika Holistyczna dąży do zatarcia tych sztucznych barier, wykorzystując inspirujące koncepcje i praktyki wywodzące się z kultury Wschodu, zwłaszcza indyjską jogę⁸. Idea holizmu, sformułowana na gruncie zachodnim stosunkowo niedawno, lecz zapoczątkowana w zamierzchłej przeszłości, jest im szczególnie bliska. Zgodnie z tą ideą, całość jest czymś więcej niż sumą elementów, z których jest złożona, zaś w każdym elemencie można odnaleźć cechy i wpływy całości. To, co jawi się w percepcji jako różne, może okazać się jednym, na bardziej podstawowym poziomie. Dla nauczyciela wychowania fizycznego, ściślej zaś kultury fizycznej, który zaznajomiony jest z psychoterapią (a każdy współczesny nauczyciel o rzetelnym wykształceniu winien być z tą dyscypliną nauki możliwie dogłębnie zaznajomiony), problemy ciała i jego funkcji (związanych z gospodarowaniem energią), problemy pro zdrowotne, treningu sportowego, wyczynu etc. winny być interpretowane w ścisłym powiązaniu z rozwojem sfery psychicznej, a więc sfery emocji, sfery wolicjonalnej, umysłowej, jak również i to szczególnie mocno, sfery społeczno-moralnej (sfery wartościowania). Niezwykle doniosłym, zarówno dla nauczyciela kształcącego kadry kultury fizycznej, jak i dla jego słuchaczy, jest dojrzały, uwzględniający konieczność ustawicznego rozwoju osobowości, sposób życia na co dzień⁹.

Całościowy, holistyczny pogląd na problem wychowania fizycznego w szkołach polskich przewijający się z tym nierozzerwalnie problem kształcenia kadr kultury fizycznej znalazł wyraz w wielu opracowaniach wybitnych teoretyków i praktyków wychowania fizycznego i kultury fizycznej¹⁰. Wychodząc naprzeciw ich postulatom, Pedagogika Holistyczna dąży do zjednoczenia w procesie kształcenia kadr kultury fizycznej aspektów duchowych, psychologicznych, energetycznych oraz somatycznych dla realizacji węzłowego zadania wszechstronnego rozwoju osobowości. Wykorzystuje przy tym osiągnięcia współczesnych nurtów psychoterapii (Rogers, Pearls, Maslow, Grof, Wilber i inni), psychologii humanistycznej, nowoczesnej teorii wychowania fizycznego oraz pedagogiki teonomicznej¹¹.

Zgodnie z tym ostatnim nurtem osoby uznane powszechnie za autorytet moralny, jak Jan Paweł II, Maksymilian Kolbe, Matka Teresa z Kalkuty, Albert Schweitzer, Mahatma

⁸ A. Szyszko-Bohusz (1978), *Joga – indyjski system filozoficzny, leczniczy i pedagogiczny*, Ossolineum, Wrocław.

⁹ A. Szyszko-Bohusz, *Pedagogika Holistyczna...*, op. cit.

¹⁰ M. Demel, A. Skład (1970), *Teoria wychowania fizycznego*, PWN, Warszawa oraz H. Grabowski (1997), *Wychowanie Fizyczne* [w:] *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku*, Instytut Kultury, Warszawa.

¹¹ W. Pasterniak (2001), *Metateoretyczne założenia pedagogiki teonomicznej i teonomicznej dydaktyki literatury*, „Dydaktyka Literatury”, t. XXI, Zielona Góra.

Gandhi – stawiani są przez Pedagogikę Holistyczną jako wzór do naśladowania dla młodzieży. Znajomość dokonanych tych wielkich autorytetów moralnych stanowi niewątpliwie pomoc w przezwyciężaniu głębokiego kryzysu pedagogicznego, którego głównym źródłem jest utrata zupełna lub częściowa autorytetu zarówno rodziny, jak i instytucji szkoły. (...) Ideale olimpijskie – siły i piękna zjednoczonego z dobrem, szacunek dla przeciwnika i przyznanie pierwszeństwa „fair play” przed wygraną za wszelką cenę, stanowią podstawową zasadę Pedagogiki Holistycznej w procesie kształcenia kadr kultury fizycznej¹².

Pedagogika Holistyczna w relacji do Hipotezy Nieśmiertelności Genetycznej (HNG)

W okresie wieloletnich badań zarówno teoretycznych jak i empirycznych o charakterze inter i multidyscyplinarnym autor niniejszego opracowania sformułował Hipotezę Nieśmiertelności Genetycznej (HNG). (...) Zgodnie z tą hipotezą pojęcie dziedziczności nie stanowi jedynie przekazu potomstwu zawiązków somatycznych organizmów rodzicielskich, ale jest również przekazem ich pobudliwości oraz świadomości (w odniesieniu do człowieka). Jeżeli bowiem genotyp, zawierający zawiązki biologiczne i psychiczne danego organizmu przekazywany jest potomstwu w akcie dziedziczenia w 100%, a z genotypem współwystępuje ściśle charakterystyczna dla niego pobudliwość (w odniesieniu do homo sapiens Świadomość), oznacza to, że życie i świadomość rodziców kontynuują się w potomstwie. Rewolucyjność sformułowanej hipotezy wynika z próby zaniegowania śmierci osobniczej jako kresu doświadczeń człowieka na ziemskim planie bytu.

W interpretacji autora życie i świadomość jak również pobudliwość są nierozdzielnie związane i śmierć biologiczna nie może zaistnieć dopóki istnieją jakiegokolwiek organizmy o wspólnym pochodzeniu. Albowiem istnienie organizmów obdarzonych życiem jest rezultatem ciągłości łańcucha genetycznego, stanowiącego nie tylko kontynuację DNA i RNA, ale również współwystępującej z nimi pobudliwości przeradzającej się w procesie ewolucji w świadomość ludzką. Wydaje się oczywiste, iż owa pierwotna pobudliwość oraz świadomość nie zatraca w potomstwie swej tożsamości z pobudliwością, względnie świadomością rodziców. Chociaż bowiem potomstwo różni się od swych rodziców na skutek połączenia zawiązków genetycznych ojca i matki, zmian środowiskowych oraz mutacji – jednakże zmiany – te nie wykluczają tożsamości genetycznej zarówno „somy”, jak i związanej z nią „psyche”, przekazanych w akcie rozrodu. Tak więc dopóki istnieje ciągłość – kontynuacja łańcucha genetycznego poczętego przed milionami lat u zaczątków ewolucji – dopóty w każdym nowo narodzonym osobniku odradza się nie tylko struktura biologiczna rodziców, ale również ich pobudliwość – życie – świadomość. Dla każdego biologa truizmem jest nieśmiertelność każdego organizmu jednokomórkowego (np. ameby, wyplawka), rozmnażającego się przez podział – ponieważ tożsamy z nim samym organizm nie zginął, przetrwał od momentu poczęcia dzieląc się przez miliony lat. Hipoteza Nieśmiertelności Genetycznej postuluje, iż organizmy wielokomórkowe, rozmnażające się drogą pciową, nie tracą „przywileju nieśmiertelności” w odniesieniu do swych niżej zorganizowanych jednokomórkowych braci. Wprawdzie bowiem złożoność organizmów ulega bezustannej przemianie w procesie metabolizmu, jednakże towarzyszące tej przemianie odczuwanie bodźców, szczególnie bardziej lub mniej prymitywna percepcja rzeczywistości – przynależy do tej samej

¹² A. Szyszko-Bohusz (1994), *Funkcja Pedagogiki Holistycznej w kształceniu specjalistów z dziedziny kultury fizycznej* [w:] Fenczyn J. [red.], *Nauczanie przedmiotów humanistycznych w Akademii Wychowania Fizycznego (Materiały Konferencji Naukowej zorganizowanej przez Zakład Humanistycznych Podstaw Turystyki Katedry Psychologii AWF w Krakowie)*, Kraków oraz tegoż (1994a), *Pedagogiczne zasady wychowania w duchu ideałów olimpiizmu w świetle pedagogiki holistycznej* [w:] Lipiec J. [red.], *Logos i etos polskiego olimpiizmu*, Kraków.

struktury psychosomatycznej. Modyfikacji ulega jedynie rodzaj oraz intensywność odbieranych bodźców, ale nie genetycznie zdeterminowana struktura osobnicza określająca jej tożsamość¹³. Tak została zakwestionowana realność śmierci.

W celu weryfikacji przedstawionej hipotezy zastosowano szereg metod i technik badawczych, ze szczególnym uwzględnieniem metody introspekcji. Program badań obejmujący zarówno stan relaksacji psychofizycznej, jak i stan świadomości zamianowany „Uniwersalnym Stanem Świadomości” objął populację liczącą około 1000 młodzieży szkolnej oraz 5000 studentów wyższych uczelni. W okresie długoletnich badań autor odbył również wiele dogłębnych dyskusji z wybitnymi przedstawicielami różnych dyscyplin naukowych – humanistami, psychologami, przyrodnikami, lekarzami, logiczami, matematykami, zarówno w kraju, jak i poza jego granicami. Wspomniane kontakty naukowe oraz multidyscyplinarna współpraca przyczyniły się do pogłębionej penetracji złożonej i trudnej problematyki badań oraz interpretacji ich związku z Pedagogiką Holistyczną.

Stanowi ona nieodłączną składową omawianej hipotezy, świadczącej o nierozzerwalnej łączności organicznej oraz ścisłej współzależności wszelkich istnień o wspólnym pochodzeniu. Z tej perspektywy wszelka niesprawiedliwość, krzywda czy ból wyrządzone „innej” istocie oznaczają w istocie traumę zadaną sobie samemu (...).

Nie wymaga dowodu, że rzeczywistość w świadomości młodzieży łączy się z życiem oraz wzajemnej współodpowiedzialności kreuje osobowość tolerancyjną, wrażliwą na krzywdę i cierpienie, mocno zakorzoną w kulturze humanistycznej, osobowość wszechstronnie rozwiniętą, zdolną do bezinteresownej pomocy i twórczej eksploracji prawdy. W tym świetle ścisły związek ideowy scalający Pedagogikę Holistyczną oraz Hipotezę Nieśmiertelności Genetycznej nie może budzić wątpliwości.

Podsumowanie całokształtu rozważań. Dyskusja

Kształcenie kadr kultury fizycznej we współczesnym świecie, a więc i w Polsce, winno głęboko współbrzmieć z nowoczesnym kierunkiem przemian humanistycznych, obejmującym wszelkie dziedziny ludzkiej działalności, również pedagogikę. W obliczu pogłębiającego się potrójnego kryzysu cywilizacji naukowo-technicznej – kryzysu – matki, czyli deprecjacji najwyższych wartości duchowych i etycznych – prawdy, dobra i piękna, kryzysu ekologicznego oraz bez precedensu w historii kryzysu wychowania młodego pokolenia, wobec olbrzymiej eskalacji naruszania podstawowych praw człowieka, a w konsekwencji nasilenia korupcji, przestępczości i terroryzmu – właściwe, oparte na humanistycznych podstawach, nowatorskie kształcenie nauczycieli, w tym kadr kultury fizycznej, nabiera szczególnie doniosłego znaczenia, Pedagogika Holistyczna jest nowatorskim kierunkiem w pedagogice współczesnej, stanowiącym próbę wskazania kierunku wyjścia z impasu, w jakim znalazła się ludzkość zarania III tysiąclecia. Oto, w zarysie, jej podstawowe założenia:

1. Niezbędność dokonania dogłębnej przemiany dominującego w szkolnictwie wszystkich szczebli tradycyjnego systemu dydaktyczno-wychowawczego J. F. Herbarta (1776–1841). Wykreowany przez niego system klasowo – lekcyjny bazował na przyswajaniu wiadomości, opartym na „pamięci mechanicznej”, wkuwaniu bez potrzeby głębszego zrozumienia, refleksji, krytycyzmu. Metody wychowawcze w tym systemie opierały się na groźbie, naganie, karach fizycznych naruszających godność osoby ludzkiej (...).

2. Idee Pedagogiki Holistycznej uwzględniają w pełni ogromny dorobek dawniejszych i współczesnych pedagogów, myślicieli i humanistów, zwłaszcza H. Pestalozziego, J. Korczaka, M. Grzegorzewskiej, Mahatmy Gandhiego, Alberta Schweitzera, jak również naszego Wielkiego Rodaka Ojca Świętego Jana Pawła II stanowiącego wspaniały przykład włą-

¹³ A. Szyszko-Bohusz (1996), *Nieśmiertelność Genetyczna. Czy dziedziczymy świadomość?*, Wyd. Barbara, Kraków.

ściwego, opartego na miłości, tolerancji i szacunku, stosunku do młodzieży całego świata, nie tylko młodzieży chrześcijańskiej. Jego poslanie określa zawód nauczycielski jako powołanie, którego celem jest wszechstronny rozwój wychowanków, obdarzenie ich inspiracją do życia godnego człowieka, przepełnionego miłością do prawdy oraz twórczego bezinteresownego trudu dla podniesienia na wyższy poziom rozwoju całej ludzkości. (...)

3. Holistyczny przewrót w pedagogice, obejmujący swym zasięgiem szczególnie mocno wychowanie fizyczne, rekreację i turystykę, jest równoznaczny z kreacją nowej jakościowo postawy nauczycieli, instruktorów i trenerów wobec swych podopiecznych. Postawę tę winny charakteryzować wzajemne zaufanie, głęboka życzliwość i szacunek oraz umiejętność współpracy, twórczego partnerstwa.

4. Nudę, rutynę, bezpłodne moralizowanie, obojętność lub nierzadko bardziej lub mniej ukrywaną niechęć, a nawet wrogość nauczycieli wobec uczniów i vice versa, winna zastąpić radość z wzajemnego twórczego działania i współpracy, umiejętność koncentracji psychicznej i relaksacji (przerwy śródlekcyjne wypełnione muzyką odpężającą, potęgującą energię i mobilizującą, podnoszącą na duchu) – zgodnie z wymogami współczesnej higieny psychicznej.

5. Należy uczynić wszystko, aby kontrolowanie, sprawdzanie umiejętności uczniów, wszelkie egzaminy i sprawdziany, nie stanowiły synonimu lęku, przeradzającego się jakże często w nerwicę i fobie na skutek nadmiernego stresu i wadliwej atmosfery psychicznej oraz paradoksalnie przeładowanych programów bezdusznie egzekwowanych. Gdy nauczyciel potrafi wzbudzić do siebie zaufanie oraz sympatię, gdy uczeń nie obawia się zwrócić się do niego z każdą sprawą czy trudnością – wówczas zostaną zlikwidowane podpowiedzi, ściagi i bryki stanowiące w istocie zwyczajne oszustwo, jakże powszechne, wprost na zasadzie obowiązującego zwyczaju, rozpanoszone w naszych szkołach. (...)

6. Jedynie „nauczyciele z powołania” (nie z doboru przypadkowego, idący do młodzieży „z przymusu”, gdyż nie zdołali osiągnąć bardziej intratnego zawodu) mogą zrozumieć, że pedagogika wymaga spełnienia nie tylko funkcji dydaktycznej, ale również funkcji wychowawczej oraz służebnej, czyli roztoczenia nad uczniami szeroko pojętej opieki, znajomości psychoterapii, ich problemów i zagrożeń, realizowania podstawowych potrzeb psychicznych – miłości, bezpieczeństwa, twórczej autorealizacji, afiliacji, wiary w swe siły i możliwości etc. Brak realizacji tych podstawowych potrzeb zarówno w rodzinie, jak i w szkole, bywa jakże często powodem wykolejeń, dewiacji, przestępczości, popadania w nałogi, chuligaństwa. Godne pożałowania ekscesy w czasie zawodów sportowych powodowane przez młodzież są w niemałej mierze spowodowane błędami nauczycieli wychowania fizycznego, traktujących swoje zadanie wyłącznie jako kształtowanie „kultury ciała”.

7. Pedagogika Holistyczna jest wyzwaniem dla instytucji wychowawczych, nauczycieli i rodziców do przewartościowania schematów myślowych i kreacji nowej, pozbawionej obłudy, rutyny i przemocy pedagogiki jutra.

8. Pedagogika Holistyczna winna być interpretowana w ścisłym powiązaniu z wysuniętą przez autora Hipotezę Nieśmiertelności Genetycznej. Zgodnie z nią istnienie organizmów obdarzonych życiem jest rezultatem ciągłości łańcucha genetycznego, stanowiącego nie tylko kontynuację DNA i RNA, ale również tożsamej pobudliwości przeradzającej się w procesie ewolucji w świadomość homo sapiens. W procesie metabolizmu przemianie ulega jedynie rodzaj oraz intensywność odbieranych bodźców – informacji, ale nie struktura osobnicza określająca tożsamość organizmu.

9. Zadaniem Pedagogiki Holistycznej jest wychowanie młodzieży w duchu głębokiej tolerancji, stanowiącej antynomię fanatyzmu, przemocy i agresji w myśli, słowie i czynie. Zrozumienie oraz empatyczne utożsamienie się z prawdą o jedności i wartości wszelkiego

życia oraz absurdalności agresji wobec innych, równoznacznej z działaniem samobójczym, stanowi finalny efekt wychowawczy do którego zmierza Pedagogika Holistyczna. Wypracowanie tego rodzaju postawy etycznej stanowić winno niezbędny postulat kształcenia kadry kultury fizycznej we współczesnej nam epoce cywilizacji naukowo-technicznej.

BIBLIOGRAFIA

1. Aleksandrowicz J., Duda H. (1988), *U progu medycyny jutra*, Warszawa.
2. Aleksandrowicz J., Cwynar S., Szyszko-Bohusz A. (1976), *Wskazówki dla lekarzy i pedagogów*, Relaks, Warszawa.
3. Benson H. (1980), *The Mind Body Effect*, Berkeley, New York.
4. Bertalanffy L. (1984), *Ogólna teoria systemów*, Warszawa.
5. Bialek E. (1977), *Nie bójmy się zmian*, Warszawa.
6. Bialek E. (1977), *Radość uczenia siebie i innych*, Warszawa.
7. Borkowski L. (1977), *Logika formalna (systemy logiczne – wstęp do metalogiki)*, Warszawa.
8. Capra F. (1975), *The Tao of Physics*, Berkeley.
9. Capra F. (1987), *Punkty zwrotne*, Warszawa.
10. Cyboran L. (1977), *Tajemnica jogi*, Kielce.
11. Cynarski W. J. (2000), *W kierunku nowej, humanistycznej nauki o człowieku: Antropologia psychofizycznego postępu* [w:] „Ido – Ruch dla Kultury”, Rzeszów.
12. Dawid J. W. (1912), *O duszy nauczycielstwa*, „Ruch Pedagogiczny”.
13. Demel M., Skład A. (1970), *Teoria wychowania fizycznego*, Warszawa.
14. Demel M. (1990), *O trzech wersjach teorii wychowania fizycznego*, AWF, Kraków.
15. Demel M. (1973), *Krytycznie o kulturze fizycznej*, SiT, Warszawa.
16. Doktor T. (1977), *Joga we współczesnej psychoterapii*, „Zdrowie Psychiczne”, nr 3.
17. Eliade M. (1958), *Yoga: Immortality and Freedom*, New York.
18. Feiner M. (1992), *Nauczyciel w procesie ewolucyjnych przemian szkoły*, „Hejnal Oświatowy” 1992, nr 3-4.
19. Femiak J., *Ciało w rozwoju człowieka – holistyczny wymiar kultury fizycznej*, AWF, Warszawa (w druku).
20. Gaertner H. (1990), *Albert Schweitzer i jego zasada „czci dla życia” a współczesna ekologia*, „Przegląd Lekarski”.
21. Gandhi M. K. (1973), *Autobiografia*, Warszawa.
22. Ganti T. (1986), *Podstawy życia*, Warszawa.
23. Gilewicz Z. (1964), *Teoria wychowania fizycznego*, SiT, Warszawa.
24. Gnitecki J., Pasterniak W., Szyszko-Bohusz A. (1977), *Świat, Edukacja, Wszechświat*, Poznań.
25. Gnitecki J. (1989), *Zarys metodologii badań w pedagogice empirycznej*, Poznań.
26. Gnitecki J., Pasterniak W. (1995), *Inne wymiary pedagogiki*, Poznań.
27. Gnitecki J., Pasterniak W. (1994), *O filozofii edukacji, Wstęp do pedagogiki wartości*, Zielona Góra.
28. Gnitecki J., Pasterniak W. (1993), *Wychowanie jako poszukiwanie wartości*, Gorzów Wielkopolski.
29. Gnitecki J., Pasterniak W. (1996), *Twórczość jako proces doskonalenia człowieka* [w:] *W czasoprzestrzeni i poza czasoprzestrzenią. Szkice z pedagogiki teonomicznej*, Poznań.
30. Gnitecki J. (1996), *Metoda intelektualnej intuicji w badaniach naukowych w pedagogice*, UAM, „Studia Edukacyjne”, nr 2.
31. Gnitecki J. (2001), *Aksjologiczne podstawy współczesnej edukacji* [w:] W. Pasterniak [red.], „Dydaktyka Literatry”, XXI, Zielona Góra.
32. Grabowski H. (1977), *Teoria fizycznej edukacji*, WPIS, Warszawa.
33. Green B. (1985), *Biofeedback and States of Consciousness*, New York,
34. Grochmal S. (1987), *Zaufaj sobie*, Warszawa.
35. Grochmal S., Szyszko-Bohusz A. (1973), *Lecznicze i wychowawcze wartości relaksu. Sprawozdania z posiedzeń Kom. Nauk Pedag. PAN*, Kraków, t. XVI (1).
36. Grochmal S., Szyszko-Bohusz A. (1979), *Cwiczenia odprężające jako przeciwdziałanie stresom i nerwicom życia codziennego. Sprawozdania z posiedzeń Kom. Nauk Pedag. PAN*, Kraków, t. XXI (1).
37. Grzegorzczak A. (1969), *Zarys logiki matematycznej*, Warszawa.
38. Hołyst B. (1991), *Przywrócenie życiu*, Warszawa.
39. Hubert J. (1985), *Creativity (A definition based on the concept of Negentropy)*, „Dialectics and Humanism”, nr 2, Warsaw.
40. Hubert J., Szymańska B. (1994), *Propozycje modelu etyki uniwersalnej opartej na pojęciach negentropii i synergii* [w:] Skuła J. [red.], *Czy jest możliwa etyka uniwersalna? Materiały ogólnopolskiej Konferencji Naukowej*, Siedlce.
41. Husserl H. (1990), *Idea fenomenologii*, Warszawa.

42. Huxley A. (1991), *Drzwi percepcji*, Warszawa.
43. Ingarden R. (1987), *Spór o istnienie świata*, t. I–II, Warszawa.
44. Kaku M. (1996), *Hip Przestrzeń, Wszechświaty równoległe. Pętla czasowe i dziesiąty wymiar*, Warszawa.
45. Kempis T. (1972), *O naśladowaniu Chrystusa*, Kraków.
46. Kepiński A. (1972), *Psychopatologia nerwic*, Warszawa.
47. Konarzewski K. (1982), *Podstawy teorii oddziaływań wychowawczych*, PWN Warszawa.
48. Korczak J. (1922), *Jak kochać dziecko*, Warszawa.
49. Kratochwil S. (1974), *Psychotherapia*, Warszawa.
50. Krapiec M. (1984), *Metafizyka*, Lublin.
51. Kulmatycki L. (1993), *Stres, Joga, Relaksacja*, Wrocław.
52. Kunicki-Goldfinger W. J. (1987), *Genetyka, wizje urzekające i groźne*, Warszawa.
53. Kuyalayananda S., Vinekar S. (1970), *Yoga: Indyjski System Lecznicy*, Warszawa.
54. Lipiec J. (1988), *Kalokagatia, Szkice z filozofii sportu*, PWN, Kraków.
55. Maslow A. H. (1986), *W stronę psychologii istnienia*, Warszawa.
56. Okoń W. (1964), *U podstaw problemowego uczenia się*, Warszawa.
57. *O naturze świadomości* (Materiały Ogólnopolskiego Seminarium w AWF w Krakowie pod redakcją A. Szyszko-Bohusza), Kraków 1997.
58. Pasek T., Romanowski W. (1971), *Relaxation – concentration Yoga exercises*, Lisbona.
59. Pasenkiewicz K. (1979), *Logika ogólna*, Warszawa.
60. Pasterniak W. (1995), *Przestrzeń edukacyjna*, Zielona Góra.
61. Pasterniak W. (1991), *O dydaktycznej teorii wartości*, Goleniów.
62. Pasterniak W. (2000), *Aksjologiczne bariery cywilizacyjne a nadzieje pedagogik*, „Dydaktyka Literatury”, XX, Zielona Góra.
63. Pasterniak W. (2001), *Meta teoretyczne założenia pedagogiki teonomicznej i teonomicznej dydaktyki literatury*, „Dydaktyka Literatury”, XXI, Zielona Góra.
64. Pasterniak W. (1998), *Piękno i sacrum. U podstaw pedagogiki teonomicznej*, Poznań.
65. Pasterniak W. (1997), *Wartości i symbole w przestrzeni edukacyjnej*, Gorzów Wielkopolski.
66. Pasterniak W. (1999), *Głębia i pewność (O pedagogice teonomicznej w progu trzeciego tysiąclecia)* [w:] Gnitecki J., Pałka S. [red.], *Perspektywy i kierunki rozwoju pedagogiki*, Kraków–Poznań.
67. Pąchalska M., Knapik H., Domański J., Sokalski J., Szyszko-Bohusz A. (1987), *Ocena wybranych parametrów psychofizycznych w Uniwersalnym Stanie Świadomości w porównaniu z innymi zmiennymi stanami Świadomości* [w:] *Materiały na IV Ogólnopolską Konferencję Polskiego Towarzystwa Psychotronicznego*, Warszawa.
68. Szyszko-Bohusz A. (1989), *Pedagogika Holistyczna*, Wrocław.
69. Szyszko-Bohusz A. (2000), *Nieśmiertelność genetyczna w świetle Pedagogiki Holistycznej*, „Sztuka Leczenia” nr 2.
70. Szyszko-Bohusz A. (1994), *Funkcja Pedagogiki Holistycznej w kształceniu specjalistów z dziedziny kultury fizycznej* [w:] Fenczn J. [red.] *Nauczanie przedmiotów humanistycznych w Akademii Wychowania Fizycznego* (Materiały Konferencji Naukowej zorganizowanej przez Zakład Humanistycznych Podstaw Turystyki Katedry Psychologii AWF w Krakowie), Kraków.
71. Szyszko-Bohusz A. (1994a), *Pedagogiczne zasady wychowania w duchu ideałów olimpizmu w świetle Pedagogiki Holistycznej* [w:] Lipiec J. [red.], *Logos i Etos Polskiego Olimpizmu*, Kraków.
72. Szyszko-Bohusz A. (1997), *Wartości i symbole w przestrzeni edukacyjnej w świetle Pedagogiki Holistycznej* [w:] W. Pasterniak i Kaliszan [red.], *Wartości i Symbole w Przestrzeni Edukacyjnej* (materiały I Ogólnopolskiej Sesji Pedagogicznej zorganizowanej przez Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Gorzowie Wlkp., Gorzów Wielkopolski).
73. Szyszko-Bohusz A. (1998), *Problem nieśmiertelności genetycznej a Pedagogika Holistyczna* (Sprawozdanie z posiedzeń Komisji Naukowych PAN Oddział w Krakowie, t. XLI), Kraków.
74. Szyszko-Bohusz A. (1999), *Albert Schweitzer a pedagogika naszych czasów* [w:] Imieliński K. [red.], *Medycyna u progu XXI wieku* (Materiały z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej Polskiej Akademii Medycyny oraz Albert Schweitzer World Academy of Medicine), Warszawa.
75. Szyszko-Bohusz A. (1996), *Nieśmiertelność Genetyczna, Czy dziedziczymy świadomość?*, Kraków.
76. Szyszko-Bohusz A., Pasterniak W. (2000), *Nowa filozofia człowieka i nowa pedagogika*, „Dydaktyka Literatury”, XX, Zielona Góra.
77. Szyszko-Bohusz A. (2001), *Nowa antropologia na trzecie tysiąclecie?*, „Dydaktyka Literatury”, t. XXI, Zielona Góra.
78. Szyszko-Bohusz A. (1991), *Uniwersalny Stan Świadomości*, Poznań.
79. Tadeusiewicz R. (1994), *Problemy biocybernetyki*, Warszawa.
80. Woroniecki J. (1987), *Katolicka etyka wychowawcza*, Lublin.
81. Zaborowski Z. (1974), *Stosunki międzyлюдzkie a wychowanie*, Warszawa.
82. Zbiorowski W. (1959), *Problem rozszerzonego prawa biogenetycznego*, Katowice.
83. Zdybicka Z. (1993), *Człowiek i religia*, Lublin.
84. Znaniecki F. (1973), *Socjologia wychowania*, Warszawa, t. II.

Educaton of the staff of physical culture in the relation to holistic pedagogy

Key words: pedagogy, Holistic Pedagogy, physical culture

The author is an inventor of a new branch of pedagogy – The Holistic Pedagogy. He presents the new holistic multidisciplinary view several fundametental notions, as life, consciousness, personal identity, genetic memory, heredity. According to this the above the revision of to – date terminology is proposed. The author claims the notion of heredity can be understood as as continuation of the parents life in children. Therefore, the chain of life and consciousness has been not interrupted despite of the death of an in individ – ual. The article proves the strict coherence of Hilistic Pedagogy, Hypothesis of Genetic Immortality and modern understandinng of education of the staff of physical culture.